ΠΑΝΤΙΣΡΑ
αντικαπιταλιστικη • ενημερωση

Μια απάντηση στο άρθρο του Βασίλη Λιόση

Γράφει ο **Κώστας Παπαδάκης**

1) Το **φάντασμα της συντηρητικοποίησης** της κοινωνίας πλανάται σε πολλές μετεκλογικές αναλύσεις, που φιλοξενούνται ευχάριστα στα μέσα όσων κολακεύονται να αναδείξουν τα λάθη του λαού για να κρύψουν τα δικά τους. Και μαζί με διάφορες εκτονωτικές πικρίες συμβάλλουν να καταλήγουν σε γνωστά φθέγματα ότι «δεν είμαστε λαός», «οι λαοί έχουν τους ηγέτες που τους αξίζουν» (που επανήλθε προσφάτως με την σχετική αφισοκόλληση), που εκπέμπουν απαξιωτικά μηνύματα για το λαό και αποδοκιμαστικά για όποιον προσπαθεί να αλλάξει τα πράγματα.

2) Η εκτίμησή μου για τον Βασίλη Λιόση είναι απεριόριστη. Πρόκειται για έναν από τους **κορυφαίους αριστερούς διανοούμενους και ιστορικούς** των χρόνων μας με ιδιαίτερη συνεισφορά στην ιστορία της ανόδου του ναζισμού, όπως αποτυπώνεται τόσο από το βιβλίο του «Ναζισμός: Τα αίτια γέννησης και γιγάντωσής του» (Εκδόσεις ΚΨΜ 2022), όσο και από το πρόσφατο ένθετο που κυκλοφόρησε με την ΕφΣυντ στις 28.4.2023, με τίτλο «Ναζισμός και κοινωνικές τάξεις». Και κυρίως γιατί τη συνεπή πολιτική στάση του τη συνδυάζει με την κοινωνική (κρατήστε αυτούς τους ορισμούς) και τις αρχές με τις οποίες εκπληρώνει τα καθήκοντά του ως εκπαιδευτικός. Όλα αυτά τα πλήρωσε πρόσφατα με την απόλυσή του από το ιδιωτικό σχολείο που εργαζόταν, αλλά δεν πτοήθηκε και δεν σταμάτησε. Ωστόσο, ο διάλογος και η αντιπαράθεση είναι αναγκαία όταν υπάρχουν διαφορετικές αντιλήψεις, χωρίς

αυτός να μειώνει την παραπάνω εκτίμηση.

3) Στις 27.5.2023, ο Βασίλης ανήρτησε στην ιστοσελίδα «ΠΑΝΤΙΕΡΑ» ένα κείμενο του με τον τίτλο «Μήπως τελικά δεν υπάρχει συντηρητικοποίηση και της ελληνικής κοινωνίας; (σχετικά με έναν αντίλογο)». Το κείμενο αυτό αποτελεί απάντηση σε άρθρο του (επίσης εκτιμητέου οικονομολόγου και διανοούμενου της αριστεράς, που πρόσφατα κόσμησε το ψηφοδέλτιο της ΑΝΤ.ΑΡ.ΣΥ.Α) Ηλία Ιωακείμογλου που αναρτήθηκε στην ίδια ιστοσελίδα και σε άλλες, πλην λίγες ημέρες, με τον τίτλο «Τα εκλογικά αποτελέσματα δεν σηματοδοτούν συντηρητική στροφή της ελληνικής κοινωνίας». Ο Βασίλης το εξέλαβε ως απάντηση σε προηγούμενο δικό του κείμενο στην ΕφΣυντ με τον τίτλο «Πόσο βαθιά έχει προχωρήσει η συντηρητικοποίηση της ελληνικής κοινωνίας;» λίγες μέρες πριν. Ένα **άρθρο – «σεφτέ»** στην συντηρητικολογία που ακολούθησε και δεν λέει να κοπάσει. Η **ΕφΣυντ βέβαια έχει τους λόγους της:** Η ανάδειξη των ευθυνών της «συντηρητικοποιημένης κοινωνίας συσκοτίζει τις ευθύνες του αγαπημένου της ΣΥΡΙΖΑ. Ο Βασίλης δεν έχει κανέναν τέτοιο λόγο, γράφει αυτό που πιστεύει, αλλά κάνει λάθος.

Η συζήτηση ωστόσο δεν αφορά μόνο τους δύο αρθρογράφους ή και εμένα, που οι απόψεις μου συμπίπτουν περισσότερο με εκείνες του Ηλία, παρά με του Βασίλη, αλλά αφορά το σύνολο τουλάχιστον της σκεπτόμενης αριστεράς, ιδίως σε μία συγκυρία που τα πρόσφατα εκλογικά αποτελέσματα έχουν γεννήσει σοβαρούς και εύλογους προβληματισμούς. Από την απάντηση στο ερώτημα αν υπάρχει ή όχι συντηρητικοποίηση της ελληνικής κοινωνίας εξαρτάται το κατά πόσον ο προσανατολισμός του κινήματος θα είναι προϊόν μιας αναντίστοιχης στην πραγματικότητα αισιοδοξίας ή αντίθετα μιας αναντίστοιχης στην πραγματικότητα ηττοπάθειας. Και τα δύο τα έχουμε πληρώσει πολύ σε παρελθόντες χρόνους και είμαστε υποχρεωμένοι να αναζητήσουμε την αλήθεια. Οι θέσεις και απόψεις που εκφράζει ο Βασίλης είναι **ολότελα εσφαλμένες,** τόσο επί της ουσίας, όσο και επί της μεθοδολογίας τους. Ας δούμε το γιατί.

4) Στην προσπάθεια να θέσει κανόνες στην συζήτηση που ο ίδιος ο Βασίλης ανοίγει (και η οποία επεκτείνεται πολύ πέραν των ορίων των ζητημάτων που θίγει ο Ηλίας Ιωακείμογλου), ο Βασίλης θέτει τα ερωτήματα: **α)** αν οι εκλογές είναι το μοναδικό μέτρο συντηρητικοποίησης της κοινωνίας, **β) Τι συνιστά συντηρητική στροφή, γ)** γιατί μας ενδιαφέρει ο εντοπισμός της.

Όλως περιέργως, το **δεύτερο ερώτημα** που είναι το πλέον θεμελιώδες για τη συζήτηση **δεν απαντιέται καθόλου** και απ’ ό,τι φαίνεται όχι για τεχνικούς λόγους, δεδομένου ότι σε όλη τη διαδρομή του κειμένου, έστω και διάχυτα, δεν συναντάται κάποια θέση που να συνιστά

απάντηση στο ερώτημα αυτό. Όσον αφορά το τρίτο, η απάντησή του είναι αυτονόητη, ενώ όσον αφορά το πρώτο η απάντηση του Βασίλη είναι αντιφατική. Διατυπώνει επί λέξει:

> «Η συντηρητική στροφή μιας κοινωνίας δεν απορρέει μόνο από τα εκλογικά αποτελέσματα» (σωστό). Τα εκλογικά αποτελέσματα έρχονται να δώσουν απάντηση στο τι έχει συμβεί στην κοινωνία τα προηγούμενα χρόνια. Είναι μια πραγματική αναμφισβήτητη δημοσκόπηση που καταγράφει κοινωνικές τάσεις, είναι το καταστάλαγμα μιας ολόκληρης πρότερης πορείας που, παρά τις αντίρροπες τάσεις και αντιφάσεις, συνήθως βγάζει κάποιο νόημα.

Πέρα από τις αοριστίες των απαντήσεων, η αντίφαση είναι εμφανής. Από την μια πλευρά η συντηρητική στροφή μιας κοινωνίας δεν απορρέει μόνο από τα εκλογικά αποτελέσματα (χωρίς να λέει όμως από τι άλλο απορρέει και να παραθέτει συγκεκριμένα δείγματα), από την άλλη τα εκλογικά αποτελέσματα (όχι και κάτι άλλο σε συνεκτίμηση με αυτά) έρχονται να δώσουν απάντηση στο τι έχει συμβεί στην κοινωνία τα προηγούμενα χρόνια.

5) Έχουν όμως ακόμα μεγαλύτερη σημασία τα ερωτήματα τα οποία ο Βασίλης δεν θέτει για την κανονάρχιση της συζήτησης και τα οποία είναι τα εξής :

α) Τι συνιστά **κοινωνική συμπεριφορά**, ώστε στα πλαίσια αυτής να αναζητήσουμε τη συντηρητικοποίηση ή την «συντηρητική στροφή» ;

β) Τι συνιστά **πολιτική συμπεριφορά,** ώστε να την οριοθετήσουμε σχετικά με την κοινωνική συμπεριφορά ;

γ) Τι συνιστά **εκλογική συμπεριφορά** ώστε να την οριοθετήσουμε σχετικά με την κοινωνική και την πολιτική συμπεριφορά ;

Σκοπός των ερωτημάτων είναι εκτός από την οριοθέτηση να κατανείμουμε σε καθεμία την αναζητούμενη συντηρητικοποίηση και την αλληλεπίδρασή τους.

Είναι προφανές ότι η κοινωνική συμπεριφορά αποτελεί δραστηριότητα πολύ ευρύτερη της πολιτικής συμπεριφοράς και η τελευταία επίσης πολύ ευρύτερη δραστηριότητα από εκείνην της εκλογικής, δεδομένου ότι η μεν κοινωνική συμπεριφορά εκτείνεται στην δραστηριότητα σε όλες τις μορφές των κοινωνικών σχέσεων της βάσης και του εποικοδομήματος, η πολιτική συμπεριφορά στις σχέσεις του εποικοδομήματος. Και ο δύο εκτείνονται χρονικά σε

όλη την τετραετία και όχι μόνο στην προεκλογική περίοδο, ενώ η εκλογική συμπεριφορά δεν είναι παρά μία έκφανση της πολιτικής συμπεριφοράς, που μπορεί να βρίσκεται και σε αντίφαση με την υπόλοιπη πολιτική συμπεριφορά ή και με την κοινωνική συμπεριφορά. Ιδίως αν ληφθεί υπ όψη και το ότι **η ψήφος δεν σημαίνει κατ ανάγκη πολιτικοϊδεολογική ταύτιση,** η οποία και αν ακόμα τεκμαίρεται, το τεκμήριο είναι μαχητό και συνεκτιμάται με τη συνολικότερη πολιτική και κοινωνική συμπεριφορά του υποκειμένου.

Σε κάθε περίπτωση ουδείς θα διαφωνήσει ότι πέρα από την ψήφο ταύτισης υπάρχει και η **ψήφος διαχείρισης**, η περιστασιακή ψήφος, η ψήφος αυτών που συνήθως καταγράφονται ως αναποφάσιστοι. Και είναι λάθος και η ταύτιση των υποκειμένων τους και η μονομερής (και ελλιπής και σε αυτό ακόμα όπως παρακάτω θα φανεί) χρήση του εκλογικού δείγματος για συναγωγή ευρύτερων του εκλογικού αποτελέσματος συμπερασμάτων.

Και βέβαια **συντηρητική στροφή** συνιστά, ανάλογα με τον επιθετικό της προσδιορισμό ο κοινωνικός η πολιτικός προσανατολισμός από αντισυστημικές η ριζοσπαστικές η προοδευτικές σε συστημικές και καθεστωτικές επιλογές, στερεότυπα, τρόπους ζωής, ιδεολογήματα και κοινωνικές και πολιτικές συμπεριφορές.

6) Εάν λοιπόν δεν γίνεται η οριοθέτηση των εννοιών αυτών και η αποκατάσταση του εύρους καθεμιάς, ο **κίνδυνος υπερτίμησης της εκλογικής συμπεριφοράς** είναι προφανής και μαρξιστικά προφανώς ασύμβατος αφού εν τέλει η εκλογική συμπεριφορά καθίσταται μόνο η κύριο ερμηνευτικό κριτήριο μιας συνολικής και μακροπρόθεσμης κοινωνικής τάσης. Με άλλα λόγια, **κριτήριο** της κοινωνικής ή ακόμα και πολιτικής συντηρητικοποίησης **δεν είναι σε καμία περίπτωση μόνο η ψήφος,** ούτε βεβαίως και μόνο η συνδυαστικά με την ψήφο οι δημοσκοπήσεις, ιδίως για έναν αριστερό αναλυτή, που πάντοτε πρέπει να βλέπει κριτικά και από θέση αρχής τον θεσμό των δημοσκοπήσεων, τον ιδεολογικό τους ρόλο, αλλά και τον πολιτικό τους προορισμό, που είναι η χειραγώγηση της πολιτικής, κοινωνικής και εκλογικής συμπεριφοράς του λαού, και όχι απλώς η καταγραφή της, η οποία γίνεται εκ των υστέρων και αφού πρώτα έχει διαμορφωθεί από τους ίδιους.

Κυρίως όμως, πεδίο άντλησης δείγματος κοινωνικής συμπεριφοράς είναι η ίδια η κοινωνική και πολιτική ζωή και ιδίως ο βαθμός συμμετοχής σε συλλογικούς αγώνες, η ριζοσπαστικοποίηση, το είδος των αιτημάτων τους, ο προσανατολισμός, οι μορφές πάλης, ο χαρακτήρας και το επίπεδο σύγκρουσης στο οποίο φτάνουν. Εδώ λοιπόν τίθεται το πρώτο ερώτημα επί της ουσίας:

Παρατηρήθηκαν στην τετραετία 2019-2023 κοινωνικές συμπεριφορές που καταδεικνύουν

συντηρητικοποίηση, δηλαδή «συντηρητική στροφή», όπως ιδεολογικοπολιτικές μετατοπίσεις προς την ακροδεξιά, επιθετικότητα, ρατσισμός, υποστήριξη ακραίων κοινωνικών η εθνικιστικών αιτημάτων κλπ;

Είχαμε στην Ελλάδα την τετραετία που πέρασε κινήματα ακροδεξιά, ρατσιστικά ή τύπου All rights, Tea Party (που και εκεί δεν πρέπει να παραβλέπονται τα κινήματα ενάντια στην αστυνομοκρατία και τον ρατσισμό όπως το black lives matter) ή φαινόμενα όπως Όρμπαν και Τραμπ;

Η απάντηση είναι όχι.

Ούτε κίνημα ενάντια στη Συμφωνία των Πρεσπών έγινε, ούτε κίνημα ενάντια στην επικείμενη «Συμφωνία των Πρεσπών του Αιγαίου» που καταγγέλλεται δημαγωγικά από δεξιές γραφές, ούτε κίνημα υπέρ του νόμου της συνεπιμέλειας, ούτε κίνημα δίωξης των προσφύγων (με εξαίρεση τοπικές κινητοποιήσεις που περισσότερο αναδείκνυαν την έλλειψη οργάνωσης της προσφυγικής διαχείρισης, παρά τον ρατσισμό και την ξενοφοβία), ούτε πολλά άλλα. Εκτός από μία έξαρση και ένταση δραστηριότητας μιας κατηγορίας αντιεμβολιαστών και των «Θεματοφυλάκων του Συντάγματος» την περίοδο της πανδημίας, δεν υπάρχουν αξιόλογες άλλες κοινωνικές αντιδράσεις μετατοπισμένες προς την κατεύθυνση αυτή.

Αλλά ας κάνουμε και ελάχιστες έστω από τις απαραίτητες συγκρίσεις. Για παράδειγμα:

Και όμως ήταν έστω και αυτό πιο δυναμικό, μαζικό και ευρύ από το κίνημα των πλατειών ενάντια στην αστυνομοκρατία μετά τα γεγονότα της Ν. Σμύρνης;

Ήταν οποιοδήποτε από τα παραπάνω πιο δυναμικό, μαζικό και ευρύ ακόμα και από το κίνημα συμπαράστασης στην απεργία πείνας του Δημήτρη Κουφοντίνα;

Ήταν πιο δυναμικό, ευρύ και μαζικό από τις κινητοποιήσεις που έσπαγαν τις απαγορεύσεις της πανδημίας παρά το κόστος σε συλλήψεις, συκοφάντηση, πρόστιμα και δίκες;

Ήταν πιο δυναμικό, ευρύ και μαζικό από τις κινητοποιήσεις των φοιτητών ενάντια στην Πανεπιστημιακή αστυνομία παρά το ανελέητο ξύλο;

Και ποια πρόοδο και εξέλιξη είχε σε επίπεδο πολιτικής έκφρασης παρότι οι δημοσκόποι της εποχής ανέβαζαν το κόμμα των «αντιεμβολιαστών» ακόμα και σε διψήφια ποσοστά;

Πού εκφράστηκε τελικά στις κάλπες και κυρίως στην κοινωνία αυτή η συντηρητική στροφή ;

Αλλά και όλες οι ακροδεξιές κραυγές που παρουσιάστηκαν δεν ανέδειξαν δυναμική, ούτε βρήκαν προεκλογική έκφανση σε οποιονδήποτε από τους σχηματισμούς της ακροδεξιάς, παρά το γεγονός ότι συμμετείχαν 15 ακροδεξιοί συνδυασμοί στις κάλπες και κανένας από αυτούς δεν κατόρθωσε να μπει στην Βουλή, εκτός από την Ελληνική Λύση, ή να πάρει σημαντικά ποσοστά, κυρίως όμως δεν υπάρχει κάποια η οποία να εκφράζει μια τέτοιου είδους πολιτική τάση της κοινωνίας, που να δικαιολογεί την άποψη για συντηρητικοποίηση.

7) Ειδικά όσον αφορά την ακροδεξιά και τη Χ.Α. ο Βασίλης διατυπώνει την φράση

> «Και επιτέλους το ότι η ακροδεξιά στην Ελλάδα μάζεψε το 9% των ψηφοφόρων δεν μας λέει τίποτα; Αν δεν ακούμε και αυτό το καμπανάκι, τότε πραγματικά ποιο καμπανάκι θα ακούσουμε; Αντιλαμβανόμαστε ότι συγκροτείται ένας πολιτικός στρατός που ανά πάσα στιγμή μπορεί να παίξει τον ρόλο ενός ισχυρού αντεπαναστατικού μπλοκ και να τσακίζει κάθε λαϊκή αντίδραση ; Η πρόσφατη εμπειρία με την Χρυσή Αυγή δεν μας ανησυχεί, ούτε το γεγονός ότι το κόμμα «ΝΙΚΗ», ένα μόρφωμα της Εκκλησίας που προβάλλει με σκοταδιστικές θέσεις κόντεψε να μπει στη Βουλής…..»

Ασφαλώς μας λέει πολλά το ότι η ακροδεξιά στην Ελλάδα μάζεψε το 9% των ψηφοφόρων, αλλά η συγκεκριμένη ανάλυση της συγκεκριμένης κατάστασης οφείλει να λάβει υπόψη της όσα θα αναφερθούν παρακάτω.

α) Το ποσοστό της ακροδεξιάς στις εκλογές της 21.5.2023 πράγματι κυμάνθηκε γύρω στο 9% και, μαζί με τα ποσοστά της Ν.Δ., φτάνει αθροιστικά το 50%. Αυτό ασφαλώς αποτελεί **ανησυχητικό δείκτη,** με την διαφορά ότι η εξίσωσή του είτε με την ακροδεξιά του Όρμπαν και του Τραμπ είτε με την ακροδεξιά της Χρυσής Αυγής αποτελεί επικίνδυνη υπεραπλούστευση, κατάργηση κάθε εξελικτικής σκέψης, **άλματα δεκαετιών και ωκεανών** και υποτίμηση των κατακτήσεων του κινήματος στην Ελλάδα, η οποία σπέρνει την ηττοπάθεια κατ’ αποτέλεσμα, εάν περάσει απαρατήρητη:

Παρά το ανοδικό ποσοστό των δυνάμεων της Ακροδεξιάς που καταγράφηκε στις 21.5.2023, η Ελλάδα, μαζί με την Πορτογαλία, αποτελούν τις μοναδικές χώρες της Ευρώπης που τα εκλογικά **ποσοστά της ακροδεξιάς παραμένουν μονοψήφια,** όταν σε άλλες χώρες ακροδεξιά κόμματα είτε κυβερνούν, είτε είναι έτοιμα να κυβερνήσουν.

Ενώ σε άλλες χώρες είναι τα κόμματα της Αριστεράς (και δεν μιλάμε για εξωκοινοβουλευτική, αλλά για εντελώς ρεφορμιστική αριστερά) τα οποία περιθωριοποιούνται ή κρύβονται μέσα σε ευρύτερα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα, στην Ελλάδα ακόμα και η εξωκοινοβουλευτική αριστερά παραμένει πολιτικά αυτόνομη και διεκδικεί ακόμα και την εκλογική της παρουσία στην μεγάλη εικόνα του χάρτη, ενώ έχει κατακτήσει προ πολλού την κοινωνική, την πολιτική και συνδικαλιστική της παρουσία. Αντίθετα, **είναι η ακροδεξιά στην Ελλάδα που κρύβεται** και που εν πολλοίς αναγκάζεται να φιλοξενείται και να ενσωματώνεται στη Νέα Δημοκρατία, αποτυγχάνοντας για άλλη μια φορά να αποκτήσει μια σοβαρή πολιτικοϊδεολογικά συνεπή εκλογική έκφραση που να δικαιολογεί τους φόβους αυτούς.

Άδικο δεν είναι να το παραβλέπουμε και να πετάμε στα σκουπίδια ό,τι έχει κατακτήσει με αγώνα και αίμα το κίνημα σε αυτόν τον τόπο ;

Λάθος δεν είναι να ταυτίζουμε καταστάσεις που δεν ταυτίζονται και ίσως ούτε καν μοιάζουν παραλείποντας τη συγκεκριμένη ανάλυσης της συγκεκριμένης κατάστασης ;

β) Ο πολιτικός στρατός που πήγε να παίξει το ρόλο ενός ισχυρού αντεπαναστατικού μπλοκ και να τσακίζει κάθε λαϊκή αντίδραση ήταν ασφαλώς τα **Τάγματα Εφόδου της Χρυσής Αυγής** την διετία 2012-2013. Τότε που η καθημερινή τρομοκρατία εκατοντάδων Χρυσαυγιτών με την ανοχή της αστυνομίας οδηγούσε σε καθημερινούς τραμπουκισμούς, μέχρι και σε δολοφονίες. Τότε πραγματικά υπήρχε όχι απλά συντηρητική, αλλά **αντιδραστική στροφή ενός μέρους όμως** και πάλι όχι του συνόλου της κοινωνίας, που με κατάλληλο τρόπο και με πολύ μεγάλη συστημική υποστήριξη, η Χρυσή Αυγή είχε καταφέρει να χειραγωγήσει. Και πάντως ο στρατός αυτός δεν συγκροτήθηκε στην κάλπη από μια άγνωστη μέχρι χθές ΝΙΚΗ. Συγκροτήθηκε στο δρόμο και μετά μπήκε στην κάλπη και ανατροφοδοτήθηκε.

Υπάρχει σήμερα αυτός «ο στρατός στο δρόμο» η τεκμαίρεται ότι θα υπάρξει επειδή κάποιο ακόμα ακροδεξιό κόμμα θα μπει στη Βουλή ; Αν ήταν έτσι δεν θα είχαν λείψει ποτέ τέτοιοι στρατοί. Αλλά μόνο μια φορά, τουλάχιστον στη μεταπολίτευση υπήρξαν, στα χρόνια της Χ.Α.

Θα σημειώσουμε ακόμα για την ιστορία ότι και χρόνια πριν από τότε κάποιοι «επισήμαιναν καμπανάκια» (πχ η ΚΕΕΡΦΑ από το 2009 που ιδρύθηκε κλπ), αλλά ελάχιστοι (και από την αριστερά) δυστυχώς ανταποκρίνονταν στις περιορισμένης έκτασης αντιφασιστικές κινητοποιήσεις που δεν μπόρεσαν αρχικά να αποτρέψουν την δημιουργία του αντεπαναστατικού στρατού της Χρυσής Αυγής.

Όμως, το γεγονός ότι ο λαϊκός παράγοντας μετά την δολοφονία του Φύσσα υποχρέωσε το αστικό κατεστημένο να απολύσει την Χρυσή Αυγή και την Δικαιοσύνη να εφαρμόσει το νόμο, με αποτέλεσμα αυτή τη στιγμή να βρίσκεται έγκλειστη στις φυλακές η ηγεσία της Χρυσής Αυγής και να αποκλείεται από τη νόμιμη συμμετοχή στις εκλογές, αποτελεί μια τεράστιας έκτασης κατάκτηση του αντιφασιστικού κινήματος, που αναγκάζει τους πάντες να παίρνουν αποστάσεις από την Χρυσή Αυγή, και καθιστά αδύνατη όχι απλώς την εγκληματική, αλλά ακόμα και την πολιτική επανεμφάνιση της. Γιατί και τότε μίλησε η πλειοψηφία της κοινωνίας και απέδειξε ότι **δεν ήταν ούτε κοινωνικά, ούτε πολιτικά συντηρητική.** Αλλιώς η Χ.Α. θα ήταν σήμερα κόμμα εξουσίας και τα Τάγματα εφόδου νόμιμο παρακράτος. Η καταδίκη και η πολιτική της απομόνωση, στις οποίες – ας το θυμηθούμε και αυτό ελάχιστοι μας πίστευαν τότε – είναι μια νίκη του κινήματος παγκόσμιας εμβέλειας που υποχρεώνει σε περιθωριοποίηση ή ενσωμάτωση τα ακροδεξιά μορφώματα και, σε κάθε περίπτωση, δεν επιτρέπει στο ναζισμό, που για λόγους ευνόητους είναι κάτι διαφορετικό και πολύ χειρότερο από την οποιαδήποτε ακροδεξιά, να επιχειρήσει ξανά να αποκτήσει παρουσία στους δρόμους. Η ταύτιση των χαρακτηριστικών, των ιδιαιτεροτήτων και δύναμης της ακροδεξιάς στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, αλλά και η ταύτιση κάθε είδους ακροδεξιάς στην Ελλάδα με την Χρυσή Αυγή αποτελεί γενίκευση αντίθετη στην ανάγκη συγκεκριμένης ανάλυσης της συγκεκριμένης κατάστασης και απλούστευση ασυγχώρητη για όποιον θέλει να βλέπει την ιστορία μέσα από την εξέλιξη της.

Άδικο δεν είναι να το παραβλέπουμε και να πετάμε στα σκουπίδια ό,τι έχει κατακτήσει με αγώνα και αίμα το κίνημα σε αυτόν τον τόπο;

Λάθος δεν είναι να ταυτίζουμε καταστάσεις που δεν ταυτίζονται και ίσως ούτε καν μοιάζουν παραλείποντας τη συγκεκριμένη ανάλυσης της συγκεκριμένης κατάστασης ;

8) Υπάρχει τελικά έστω **πολιτική συντηρητικοποίηση;**

Θα μπορούσε και εδώ να απαντήσει κανείς αυτονόητα, λαμβάνοντας υπ όψη τις εκλογικές επιδόσεις της ΝΔ και της ακροδεξιάς, ιδίως μάλιστα σε σύγκριση με την συντριβή του ΣΥΡΙΖΑ και την περιορισμένη άνοδο της Αριστεράς. Οφείλει και πάλι ωστόσο, πριν δώσει την απάντηση στο ερώτημα, να συνεκτιμήσει δύο παράγοντες οι οποίοι επίσης διαφεύγουν από την ανάλυση του Βασίλη:

α) Το **εύρος του δείγματος** αναφοράς:

Είναι σωστό να ταυτίζουμε την εκτίμηση του εκλογικού αποτελέσματος με το σύνολο της

πολιτικής συμπεριφοράς της κοινωνίας ακόμα και από άποψη εύρους δείγματος;

Ταυτίζεται το **σύνολο του εκλογικού σώματος με το σύνολο των εγκύρων ψηφοδελτίων** των εκλογών ;

Πώς είναι δυνατόν να τα ταυτίζουμε, όταν είναι γνωστό ότι **από τους 10 ανθρώπους** που περπατάνε στους δρόμους και ενδεχομένως συμμετέχουν σε διαδηλώσεις, κινητοποιήσεις, απεργίες κλπ, στο μέτρο που η αποχή είναι πραγματική και όχι πλασματική, οι **6 είναι εκείνοι που πηγαίνουν να ψηφίσουν** και επί των 6 οι τρεις, δηλαδή το 50% των 6, ψηφίζουν Ν.Δ. και ακροδεξιά; Είναι οι 3 το 50% των 10;

Γιατί όταν μιλάμε για «κοινωνία» και όχι απλώς για το εκλογικό σώμα (π.χ. στην κοινωνία μας ανήκουν και **εκατοντάδες χιλιάδες μετανάστες** που δεν αποτελούν μέρος του εκλογικού σώματος, αλλά αποτελούν μέρος της κοινωνίας και της κίνησής της) και πολύ περισσότερο για **μέρος του εκλογικού σώματος που ψηφίζει έγκυρα** δεν μπορούμε να μεταφέρουμε τα συμπεράσματα από το μέρος στο σύνολο.

β) Και δεύτερο, υπάρχει ένδειξη ότι κάθε ψήφος στη ΝΔ είναι ψήφος πολιτικής και ιδεολογικής ενσωμάτωσης και όχι περιστασιακή **«ψήφος διαχείρισης»** όπως έλεγα παραπάνω;

Ακόμα και αν χρησιμοποιήσει κανείς ως ερέθισμα για απαντήσεις τα αποτελέσματα της μετεκλογικής δημοσκόπησης που αναφέρεται στο κείμενο του Βασίλη, παρατηρείται μια τεράστια ανομοιογένεια και διασπορά κριτηρίων επιλογής, η οποία κάθε άλλο παρά καταγράφει ιδεολογικοπολιτική ενσωμάτωση, παρά κυρίως διαχειριστική προτίμηση. Η αναμφισβήτητη **διαχειριστική υπεροχή της Ν.Δ. απέναντι στον ΣΥ.ΡΙΖ.Α.,** του προτάγματος για σταθερή κυβέρνηση και οικονομία απέναντι σε ένα «χάος» και «αλαλούμ» περί κυβερνήσεων συνεργασίας διαφόρων ειδών, σε συνδυασμό με πολλούς άλλους παράγοντες που έχουν διαμορφώσει ένα κλίμα οικονομικής ρευστότητας στα τελευταία ιδίως χρόνια της κυβέρνησης Ν.Δ., που έχει ξεχάσει η χώρα εδώ και δεκαπέντε χρόνια τουλάχιστον, δεν πρέπει να παραμένει απαρατήρητη, ούτε να εκλαμβάνεται ως ιδεολογικοπολιτική ενσωμάτωση. Φυσικά και κινδυνεύει να συμβεί, αλλά αυτό αποτελεί στοίχημα του – αμέσου έστω – μέλλοντος. Δεν ακόμα, ούτε είναι βέβαιο ότι θα συμβεί. Και εξαρτάται και από μας. Αρα ας μην σπεύδουμε να δώσουμε χαρακτηριστικά αποτελέσματος σε έναν κίνδυνο. Τον προάγουμε πρόωρα.

Μήπως λοιπόν πέρα από την ούτως η άλλως εσφαλμένη υπερεκτίμηση της εκλογικής

συμπεριφοράς, η παράβλεψη των παραπάνω αποδίδει στη Ν.Δ. μεγαλύτερη νίκη από αυτήν που όντως πέτυχε ;

Ακόμα :

Άραγε ανάμεσα στους διαδηλωτές του ανθρώπινου ποταμιού της Λεωφόρου Αλεξάνδρας στις 07.10.2020 που πανηγύριζαν την καταδίκη της Χ.Α. ως εγκληματικής οργάνωσης δεν υπήρχαν άνθρωποι που μετά, στις 21.5.2023 ψήφισαν Νέα Δημοκρατία ;

Δεν υπήρχαν τέτοιοι ανάμεσα στους 2.700.000 διαδηλωτές για τα Τέμπη και σε όσους άλλους κινητοποιήθηκαν, απήργησαν, διαμαρτυρήθηκαν ή έσπασαν απαγορεύσεις την περίοδο της πανδημίας ;

Είναι κάπου «γραμμένο» ότι δεν θα ξανασυμμετάσχουν σε κινητοποίηση, ακόμα και στο άμεσο μέλλον, ώστε να δικαιολογείται ο χαρακτηρισμός ; Η μήπως ο χαρακτηρισμός τελικά είναι ικανός να προκαλέσει αυτό το αποτέλεσμα ;

9) Επίσης, αποτελεί λάθος στοιχείο ανάλυσης το πεδίο σύγκρισης των εκλογικών ποσοστών της Νέας Δημοκρατίας 2009-2023 που καταλήγει στο συμπέρασμα ότι *«Επομένως, να συμφωνήσουμε με το σκεπτικό και την επιχειρηματολογία του Η.Ι., δεν έχει καμία σημασία αν μέσα σε 11 χρόνια το 18,85% έγινε 40,79%».*

<u>Και αυτό για τους εξής λόγους:</u>

α) Πλην της περιόδου 2012-2015, το ποσοστό της Νέας Δημοκρατίας στην Ελλάδα ήταν σταθερά πάνω από 30% και στις περισσότερες εκλογικές αναμετρήσεις στο ύψος του 40%. Άρα ο Ιωακείμογλου δεν έχει άδικο σε αυτό. Και συνεπώς η επιλογή του ιστορικού χαμηλού 18,85% ως αρχικής συντεταγμένης για τον προσδιορισμό της συνιστώσας δεν υπηρετεί την αναζήτηση της πραγματικότητας.

β) Η συζήτηση που γίνεται αφορά τις πολιτικές μετατοπίσεις την τελευταία τετραετία, όπου η αύξηση του ποσοστού της Νέας Δημοκρατίας είναι μόλις 1% σε σχέση με το 2019.

γ) Το γεγονός ότι η εκλογική δύναμη της ΝΔ είχε φτάσει στο ιστορικό της χαμηλό τον Μάιο 2012 (18,85%) δείχνει το πόσο μεγάλη διάθεση είχε ο λαός αυτός να απελευθερωθεί από τη Νέα Δημοκρατία και να ανατρέψει το μέχρι τότε υπάρχον πολιτικό σκηνικό. Αλλά έκανε την επιλογή να εμπιστευθεί τον ΣΥΡΙΖΑ, την οποία πληρώνει μέχρι και σήμερα, αφού εφτά χρόνια αργότερα από τότε που η ΝΔ έπεσε στο ιστορικό της χαμηλό, το 2019 ήδη, επανήλθε σε

ιστορικά υψηλά, και όχι μόνο αυτό, αλλά μπόρεσε να αποκτήσει τον πλήρη έλεγχο και στην Τοπική Αυτοδιοίκηση και στα Μ.Μ.Ε, με αποτέλεσμα να οικοδομήσει μηχανισμούς ποικίλης πολιτικής και εκλογικής ενίσχυσης και αναπαραγωγής της, πράγμα το οποίο επίσης παραβλέπεται σε όλες τις σχετικές αναλύσεις.

10) Αν εν τέλει η ψήφος στη Ν.Δ. αποτελεί το κύριο κριτήριο πολιτικής και κοινωνικής μάλιστα συντηρητικοποίησης, μήπως παραλείψαμε να αντιληφθούμε ότι **η ψήφος στον ΣΥ.ΡΙΖ.Α. τον Γενάρη 2015** σήμανε την ……στροφή του εκλογικού σώματος προς τον κομμουνισμό;

Μακάρι να ήταν έτσι! Αλλά αν ήταν, το εκλογικό σώμα του ιδίως μετά τον Ιούλιο 2015 θα ερχόταν στο Κ.Κ.Ε., στην ΑΝΤ.ΑΡ.ΣΥ.Α., την εξωκοινοβουλευτική αριστερά. Αλλά δεν πήγε ούτε καν στη ΛΑ.Ε., που ήταν σάρκα από τη σάρκα του, με το μισό Υπουργικό Συμβούλιο και δεκάδες βουλευτές στα ψηφοδέλτια του Σεπτέμβρη 2015. Την έστειλε εκτός Βουλής και έδωσε ξανά ψήφο εμπιστοσύνης τον ΣΥΡΙΖΑ.

Ήταν ριζοσπαστικοποίηση λοιπόν η ψήφος στον ΣΥΡΙΖΑ το 2012 – 2015 ; Δυστυχώς όχι. Λαμβάνοντας υπόψη της κινηματικές συνθήκες του 2010 – 2012 ήταν απόσυρση του κόσμου του αγώνα από το κινηματικό προσκήνιο και υποταγή στις προεκλογικές υποσχέσεις, που διαμόρφωσαν αυτόν τον συσχετισμό δυνάμεων στην αριστερά. Ηταν μία **«διαχειριστική» και τότε επιλογή** μεγάλου μέρους της πλειοψηφίας του εκλογικού σώματος. Αλλά **ούτε και αυτήν θέλησε ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. να αξιοποιήσει.** Το ηρωικό ΟΧΙ του δημοψηφίσματος θα ιστορεί πάντα τη θέληση του λαού τότε να συγκρουσθεί. Και το ΝΑΙ στο οποίο ο ΣΥΡΙΖΑ το μετέτρεψε θα ιστορείται ως συνώνυμο της πολιτικής απάτης και υποταγής, που έφερε κατ αποτέλεσμα την καθολική και αυτοδύναμη επικράτηση της Ν.Δ. μερικά χρόνια αργότερα.

11) Και όμως **παρά τα παραπάνω δεδομένα** η τετραετία 2019 – 2023 ήταν **χρόνος κινηματικής ανάκαμψης!**

Μια τετραετία ολόκληρη οι δυνάμεις που κατέβηκαν στον δρόμο έσπασαν απαγορεύσεις και πέτυχαν νίκες σε πολλά και σημαντικά επίπεδα : Σπάσιμο απαγορεύσεων διαδηλώσεων, προστασία δημόσιας υγείας, προάσπιση θέσεων εργασίας συμβασιούχων σε Δήμους, δημόσιους φορείς κλπ, διανομείς Wolt και E-food, εργάτες Cosco, Λιπάσματα Καβάλας, Πετρέλαια Καβάλας, Μαλαματίνα, μπλοκάρισμα Πανεπιστημιακής Αστυνομίας και της κατάργησης των φοιτητικών παρατάξεων από το φοιτητικό κίνημα, αχρήστευση νόμου Χρυσοχοΐδη μέχρι που η ΕΛΑΣ έπαψε να ανεβάζει στατιστικά κλπ) ήταν αυτοί που έδωσαν το στίγμα την τετραετία που πέρασε.

Υπάρχει **συγκριτικά μεγαλύτερο δείγμα** καταγραφής συντηρητικών πολιτικών και κοινωνικών συμπεριφορών;

Πώς είναι λοιπόν δυνατό να συμπεραίνει κανείς συντηρητική στροφή και μάλιστα όχι απλώς πολιτικό συντηρητισμό, αλλά και κοινωνικό συντηρητισμό με μόνη την υπερψήφιση της Ν.Δ.;

Είναι βέβαιο ότι η ανάκαμψη αυτή θα ανακοπεί, από το γεγονός ότι στις 25.6.2023 θα προκύψει για άλλη μία φορά αυτοδύναμη κυβέρνηση της Ν.Δ. ; Προσοχή στις προβλέψεις, το μέλλον είναι κοντά!

12) Το εάν «οι συνειδήσεις θα αλλάξουν μακρόσυρτα» θα εξαρτηθεί από το κατά πόσον εκείνοι οι οποίοι επιχειρούν να τις αλλάξουν θα έχουν να **αντιπροτείνουν ένα κοινωνικό σύστημα** όχι μόνο αντίθετο από τον καπιταλισμό (με δεδομένο ότι η αντίθεση στην λογική του κέρδους και στην προτεραιότητα του κέρδους και στις συνέπειες της είναι αυτονόητη), αλλά **αξιόπιστο και βιώσιμο, που δεν θα αναπαράγει τον καπιταλισμό ξανά,** όπως έγινε στα μέχρι τώρα παραδείγματα του υπαρκτού.

Και ακόμα, η ταξική (άλλη έννοια και πολύ πιο αυθεντική από την πολιτική) συνείδηση εξαρτάται από την ταξική θέση. Και η ταξική θέση εκτεταμένης μερίδας εργαζομένων και μεσοστρωμάτων στην Ελλάδα είναι τέτοια, λόγω του βιοτικού επιπέδου που έχουν κατακτήσει με τους αγώνες τους αλλά και λόγω των πληθυσμιακών μετακινήσεων, που απ' ό,τι φαίνεται, δεν έχουν να χάσουν **μόνο τις αλυσίδες τους.** Έχουν να χάσουν και πάρα πολλά άλλα, που όταν πράγματι κινδύνευσαν να τα χάσουν, ή ένιωσαν ότι κινδυνεύουν, ήξεραν και στον δρόμο να κατέβουν, και να ζητήσουν πολιτική πρόταση απ' αυτούς που παριστάνουμε τις πρωτοπορίες της αριστεράς. Δεν την είχαν και επέλεξαν την διαχειριστική λύση της Ν.Δ. Χρέος της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς είναι, αντί να βρίζει τον Μητσοτάκη, να μιλάει για ψεύτικη νίκη του ή και να επιπλήττει τον ΣΥ.ΡΙΖ.Α., αφενός **να προσπαθήσει να καταλάβει τι συμβαίνει στην κοινωνία** και, αφετέρου, **να προσπαθήσει να αλλάξει την κοινωνία,** πράγμα που για να μπορέσει να πετύχει οφείλει να έχει καθαρό στο δικό της μυαλό τι είναι αυτό που επιδιώκει και ιδίως να το κάνει καθαρό και στο μυαλό του κόσμου.

Αν, προσθέτως του ότι δεν το καταφέρνει, κάνει και το λάθος να υπερτιμά τη θέση του αντιπάλου και να υποτιμά τη δική του, ιδίως με αναλύσεις όπως αυτές περί «κοινωνικής συντηρητικοποίησης» αναπόφευκτα θα πέσει στην παθητικοποίηση και την κατάθλιψη, όπως και ο Βασίλης συνειδητοποιεί. Αλλά **η κατάθλιψη δεν εξορκίζεται,** προλαμβάνεται.

Αν εμείς (η χρήση του πρώτου πληθυντικού είναι κυριολεκτική, αυτοκριτική και συνειδητή και αφορά και τα των παραπάνω παραγράφων) είμαστε ανίκανοι να σχεδιάσουμε και να εμπνεύσουμε στον κόσμο, ιδίως αυτόν που αγωνίζεται ένα άλλο σύστημα οργάνωσης της κοινωνίας και της παραγωγής και ένα δρόμο μετάβασης σε αυτόν μέσα από την εξουσία στο υπάρχον πεδίο διεθνών και εσωτερικών δεδομένων και ο κόσμος αυτός αντιλαμβάνεται το δικό μας αδιέξοδο, φταίει εκείνος που προσανατολίζεται και αναζητά διέξοδο αλλού ;

Και θα του κολλήσουμε τώρα και **τη ρετσέτα της συντηρητικοποίησης** για να κρύψουμε τις δικές μας αδυναμίες ; Και με τον κίνδυνο να τον κάνουμε στα αλήθεια συντηρητικό ;

Αθήνα, 30.5.2023
Κώστας Παπαδάκης